

TUZA CSILLA

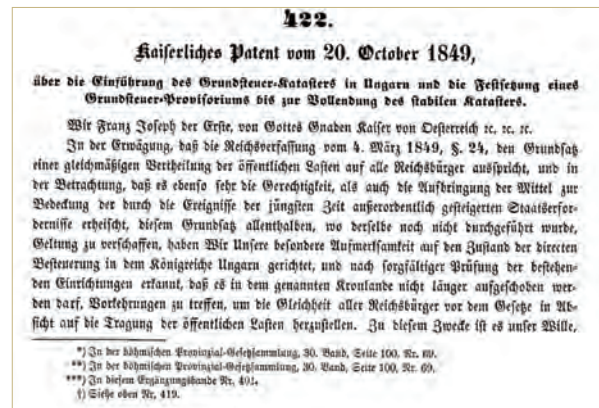
Az 1849. évi császári pátens a földadókataszter bevezetéséről

A magyarországi földadókataszter bevezetéséről és az ehhez kapcsolódó kataszteri felmérési munkálatokról szóló történeti feldolgozások – az európai és birodalmi előzmények összefoglalásán túl – elmaradhatatlan kezdőeleme, hogy a kataszter felállítását elrendelő, 1849. október 20-án kiadott császári nyílt parancsot (pátens) megemlítik.

A német nyelven kiadott pátens teljes szövegével a német nyelvű szakirodalomban sem jelent meg vagy könnyen elérhető (magyarországi relevanciáját tekintve ez érthető is), de képformátumban olvasható az Osztrák Nemzeti Könyvtár gondozásában működtetett jogi digitális olvasóteremben.¹ A pátens az *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regirungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich* 1849. tárgyevi kötetében 1850-ben jelent meg Bécsben, a 422. szám alatt (769–771. oldalak). Az online adatbázis az összbirodalmi, tartományi jogalkotás számos sorozatát adja közre, a fraktúr betűk miatt azonban a korabeli kötetek lapjai csak képformátumban érhetőek el, keresni a teljes szövegben nem, csak a bőséges címmutatóban lehet.

Az adatbázis a Birodalmi Törvénylapnak (*Reichsgesetzblatt*, 1849–1918) nemcsak a német, de a birodalom más nyelvein (cseh, horvát, lengyel, magyar, olasz, román, rutén, szlovén) kétnyelvű formában megjelentetett köteteit is közreadja. A Magyarországra vonatkozó jog-

■ A császári pátens a Reichsgesetzblattban

anyagot „Az ausztriai birodalmat illető közönséges birodalmi törvény- és kormánylap” tartalmazza, ennek első számát 1849. november 1-jén adták ki és küldték szét, amelyben az első számon az igazságügyminiszter október 2-án kelt rendelete olvasható. A kormánylapban nem található meg magyar nyelven a földadókataszterre vonatkozó pátens.²

A pátens teljes magyar fordítása ez ideig nem készült el vagy olyan helyen jelent csak meg, amely tudománytörténeti kutatások során eddig nem került a kutatók kezébe. Gerő László 1934-ben a pátens két kisebb részletét magyarul idézte, a későbbi katasztertörténeti munkák az ő fordítását veszik át.³ Minderre tekintettel örömmel teszek eleget a *Catastrum* szerkesztői felkérésének, és a császári nyílt parancs magyar fordítását ezúton adom közre.⁴

¹ Alex. Historische Rechts- und Gesetzestexte Online, <http://alex.onb.ac.at>

² A Kormánylap címváltozatairól és szerkezetéről I. e folyóirat online változatának Adatbank/Jogi keretek/Jogszabályok/Kormánylap aloldalán mondottakat. A Kormánylapot a Magyar Nemzeti Levéltár könyvtári példányainak felhasználásával és a levéltár közreműködésével – a teljes magyar szövegben kereshetőséggel – az Arcanum Adatbázis Kft. adta ki, a kiadvány az Arcanum Digitális Tudománytáron (adtplus.arcanum.hu) online formában is elérhető.

³ GERŐ LÁSZLÓ: *Országos földmérések az állami közigazgatás szolgálatában*. Bp., 1934. (Gazdaság-földrajzi gyűjtemény, VII.), a fordítás az 5. oldalon olvasható. Ezt idézi pl.: KOZÁRI LAJOS: Gyöngyös város földbirtokviszonyai a kataszteri telekkönyvek tükrében. *Történelmi tanulmányok*. Miskolc, 1999. (Studia Miskolciensia, 3.) Online elérhető: <http://mek.niif.hu/02000/02097/html/kozari.htm> (2014. november 25.)

⁴ Köszönet illeti Reisz T. Csabát, aki a jogszabálygyűjteményekre vonatkozó információkat a rendelkezésemre bocsátotta.

***Kaiserliches Patent vom 20. October 1849,
über die Einführung des Grundsteuer-Katasters in
Ungarn und die Festsetzung eines Grundsteuer-Proviso-
riums bis zur Vollendung des stabilen Katasters.***

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich etc. etc. etc.

In der Erwägung, daß die Reichsverfassung vom 4. März 1849, §. 24, den Grundsatz einer gleichmäßigen Vertheilung der öffentlichen Lasten auf alle Reichsbürger ausspricht, und in der Betrachtung, daß es ebenso sehr die Gerechtigkeit, als auch die Aufbringung der Mittel zur Bedeckung der durch die Ereignisse der jüngsten Zeit außerordentlich gesteigerten Staatserfordernisse erheischt, diesem Grundsatz allenthalben, wo derselbe noch nicht durchgeführt wurde, Geltung zu verschaffen, haben Wir Unsere besondere Aufmerksamkeit auf den Zustand der direkten Besteuerung in dem Königreiche Ungarn gerichtet, und nach sorgfältiger Prüfung der bestehenden Einrichtungen erkannt, daß es in dem genannten Kronlande nicht länger aufgeschoben werden darf, Vorkehrungen zu treffen, um die Gleichheit aller Reichsbürger vor dem Gesetze in Absicht auf die Tragung der öffentlichen Lasten herzustellen. Zu diesem Zwecke ist es unser Wille, daß Ungarn so schleunig, als es die Größe und Schwierigkeit eines so wichtigen Werkes zuläßt, die Wohlthaten eines geordneten Grundsteuer-Katasters zukommen und daß, bis dieses möglich ist, bereits jetzt Mittel ergriffen werden, um eine gerechtere und gleichmäßigere Vertheilung der Abgaben, als bisher stattgefunden hat, zu erzielen, wodurch auch eine der wesentlichsten Bedingungen erfüllt werden wird, ohne welche der Verkehr zwischen Ungarn und den übrigen Kronländern, nicht, wie es der §. 7 der Reichsverfassung anordnet, von den durch die Zwischenzoll-Linie verursachten Hemmungen und Belästigungen befreit werden kann.

Von diesen Erwägungen geleitet, haben Wir nach Anhörung Unseres Ministerrathes Folgendes anzuordnen beschlossen.

§. 1. Zur gleichmäßigen Besteuerung der Nutzungen von Grund und Boden und Gebäuden in Ungarn soll mit thätiger Beschleunigung das allgemeine Grundsteuer-Kataster nach denjenigen Grundsätzen vollführt werden, welche sich durch die Erfahrung in den übrigen Kronländern und in auswärtigen Staaten als zweckmäßig und für die Entwicklung des Wohlstandes in denselben höchst zuträglich bewährt haben. Die näheren Bestimmungen hierüber werden abgesondert erlassen und kundgemacht werden.

§. 2. Nachdem aber zur befriedigenden Lösung dieser Aufgabe ausgedehnte Vorarbeiten und ein bedeutender Zeit- und Kostenaufwand erforderlich sind, so verordnen Wir, daß mit Benützung der bisherigen Vermessungen eines großen Theiles der Grundbesitzungen, ein den Bedingungen einer gerechten und gleichmäßigen Vertheilung der öffentlichen Lasten

***Császári pátens, 1849. október 20.
A magyarországi földadókataszter bevezetéséről, és az
állandó kataszter kidolgozásáig bevezetendő ideiglenes
földadórendszer megállapításáról.***

Mi, I. Ferenc József, Isten kegyelméből Ausztria császára stb. stb. stb.

Mivel az 1849. március 4-én kiadott birodalmi alkotmány 24. §-a minden állampolgárra tekintettel kimondja a közteherviselést, és megfontolván, hogy úgy az igazságosság, mint a közelmúlt eseményei következtében megemelkedett állami kiadások fedezésére tett erőfeszítések megkívánják, hogy ennek a rendeletnek mindenhol, ahol még nem hajtották végre, érvényt szerezzünk; különös tekintettel a Magyar Királyságunkban uralkodó adózási állapotokra eme fennálló helyzetet gondosan megvizsgáltuk, rendeleteket fogantatosítottunk, mivel említett tartományunkban [eme rendelet végrehajtását] nem halogathatjuk tovább, hogy minden állampolgár számára a törvény előtti egyenlőséget a közteherviselés tekintetében biztosíthassuk. E célból azt akarjuk, hogy Magyarországot olyan gyorsan, amennyire az ország nagysága és ennek a fontos munkának a nehézségei megengedik, egy rendezett földadókataszter áldásaiban részesítsük, és amennyire csak lehetséges, már most minden eszközzel az adók eddiginél igazságosabb és egyenlőbb elosztására kell törekedni, hogy ezáltal teljesülhessenek a legfontosabb feltételek ahhoz, hogy Magyarország és egyéb tartományaink között, miként azt a birodalmi alkotmány 7. §-a is rendeli, megszűnjenek a belső vámhatár okozta akadályok és kellemetlenségek.

Ezen megfontolásoktól vezetve Minisztertanácsunk meghallgatása után a következőket rendeljük.

1. §. Azért, hogy a földek és az épületek Magyarországon egyenlő adóztatás alá essenek, az általános földadókataszter lehető leggyorsabb bevezetését olyan elvek alapján kell végrehajtani, melyek egyéb tartományainkban és a külföldi államokban a közjó emelésének érdekében a tapasztalatok alapján a legcélszerűbbnek mutatkoztak. Ezt illetően a közelebbi utasításokat majd külön rendeletben fogjuk közétetni.

2. §. Mivel azonban a feladat kielégítő végrehajtásához kiterjedt előkészületek, valamint jelentős mennyiségű idő és pénz szükségeltetik, ezért elrendeljük, hogy a földbirtokok nagy részén már eddig elkészült felmérések alapján a jogszerű és egyenlő közteherviselés feltételeinek megfelelő ideiglenes földadóelosztást vezessenek be addig, amíg az állandó kataszter bevezetésére kerül.

möglichst entsprechendes Grundsteuer-Provisorium für die Zeit, bis das stabile Kataster vollendet sein wird, eingeführt werde.

§. 3. Bis ein solches Provisorium zu Stande kommen kann, ist einstweilen jener Betrag, welcher in dem Verwaltungsjahre 1847 an Kriegs- und Domesticalexteuer ausgeschrieben war, von den Grund- und Hausbesitzungen und Bewohnern des Landes, die bis zum Jahre 1848 contributionspflichtig waren, als Gesamtsteuerergebühr für das mit dem 1. November 1849 beginnende Verwaltungsjahr einzuheben, und an die Steuerkasse abzuführen.

§. 4. Dieser Steuerbetrag wird auf die einzelnen Städte, Districte und Comitete, und innerhalb derselben auf die Grund- und Hausbesitzungen und Einwohnerclassen, welche bis zum Jahre 1848 contributionspflichtig waren, nach demselben Maßstabe umgelegt, der für das Jahr 1847 zur Umlegung der Contribution gedient hat.

§. 5. Ueber die Art, in welcher die bis zum Jahre 1848 von der Contribution befreiten Besitzungen und Einwohnerclassen für das Verwaltungsjahr 1850 einstweilen der Besteuerung zu unterziehen sind, bis das Grundsteuer-Provisorium zu Stande gebracht sein wird, werden besondere Anordnungen erlassen werden.

§. 6. Nach demselben Verhältnisse, nach welchem zufolge der §§. 1, 2, 3, 4, 5 die Steuerumlegung zu geschehen hat, sollen auch andere öffentliche Lasten, die den Grund- und Hausbesitz zu treffen haben, vertheilt werden, ohne daß Jemand aus seiner persönlichen Eigenschaft eine Ausnahme ansprechen kann.

§. 7. Die Steuervertheilung gehört vorläufig in den Wirkungskreis der politischen Behörden, die zugleich deren richtige Einbringung zu überwachen haben. Ihre Pflicht ist vorzüglich, dafür zu sorgen, daß mit der Einhebung sowohl der currenten Steuersumme, als der Rückstände sogleich begonnen werde, und die Abzahlung in angemessenen Raten stattfinde.

§. 8. Die Einhebung der Steuern geschieht in Städten durch die hiezu bestimmten Steuereinnehmer, in den Gemeinden durch die betreffenden Vorsteher, oder andere eigens dafür zu bestellende Individuen, welche jedesmal die durch sie eingehobenen Steuern in die betreffenden Steuerstellen unter ihrer Verantwortung abzuführen haben. Für die zur Einhebung allenfalls nöthige Assistenz haben ebenfalls die betreffenden Organe der politischen Verwaltung Sorge zu tragen.

Unsere Minister des Innern und der Finanzen sind mit der Vollziehung dieser Anordnungen beauftragt.

Gegeben in Unserer kaiserlichen Haupt- und Residenzstadt Wien am zwanzigsten October des Jahres intausend achthundert neunundvierzig, Unserer Reiche der Ersten.

Franz Joseph.
Schwarzenberg. Krauß. Bach. Schmerling. Gyulai.
Bruck. Thinnfeld. Thun. Kulmer.

3. §. Míg egy ilyen provizórium létrejöhet, azt a hozzájárulást, melyet az 1847. adóévre hadiadó és háziadó címén megállapítottak, minden föld- és háztulajdonostól és állampolgártól, akik az 1848. évben adókötelesek voltak, az 1849. november 1-jével kezdődő kormányzati évre általános adó címén szedjék be és azt az adópénztárba fizessék be.

4. §. Ezt az adóhozzájárulást az egyes városokra, kerületekre és megyékre, és határaikon belül minden telek- és háztulajdonosra, valamint minden lakóra, akik 1848-ig adókötelesek voltak, ugyanolyan mérték szerint vessék ki, amely 1847-ben is zsinórmértékül szolgált.

5. §. Arról, hogy amíg a földadó-provizóriumot felállítják, az 1848-ig adómentességet élvező birtokok és lakosok az 1850. évben hogyan fognak adózni, majd külön rendeletet fogunk kiadni.

6. §. Ugyanolyan mértékben kell meghatározni és szétosztani a föld- és házbirtok utáni egyéb terheket is, mint ahogyan az 1., 2., 3., 4. és 5. §-ok az adókövetést meghatározzák, anélkül hogy bárki is kivonhatná magát ez alól.

7. §. Az adókövetés átmenetileg a politikai hatóságok hatáskörébe tartozik, amelyek felelősek az adók pontos beszedéséért. Elsősorban az a kötelességük, hogy gondoskodjanak a folyó évi adók, valamint a hátralékok behajtásának azonnali megkezdéséről és a fizetések megfelelő részletekben való beszedéséről.

8. §. Az adók beszedése a városokban kiküldött adóbeszedők útján történik, a községekben az előljáró vagy az arra kijelölt személyek járnak el, akik minden alkalmalással felelősséggel tartoznak a beszedett adónak az illetékes pénztárba történő befizetéséről. A beszedéshez szükséges kisegítő személyzetről szintén a politikai közigazgatás érintett szerveinek kell gondoskodniuk.

Jelen rendelet végrehajtásáért a belügyminiszter és a pénzügyminiszter felelős.

Kelt császári székvárosunkban, Bécsben, 1849. október 20-án, uralkodásunk első évében.

Ferenc József
Schwarzenberg. Krauß. Bach. Schmerling. Gyulai.
Bruck. Thinnfeld. Thun. Kulmer.